Golden Research Thoughts
ISSN 2231-5063
Impact Factor : 3.4052(UIF)
Volume-4 | Issue-7 | Jan-2015
Available online at www.aygrt.isrj.org

GRT

पुनः अधिस्विकृती काळाची गरज

ज्योती शा.मगर

□ंथपाल, महिला कला महाविद्यालय, बीड

सारांश -

- भारतात उच्च शिक्षणात सुधारण करण्याच्या दृष्टिने महत्त्वपूर्ण बाब.
- सन १९९४ विद्यापीठ अनुदान आयो□ व सन १९५५ च्या नुसार कायद्यातील विभाग ३ कलम १२ सी.सी.सी. प्रमा□ नॅ□ ची स्थापन कारण्यात आली.
- □ळाची पावले ओळखून उच्च शिक्षणातील दर्जा टिकविण्यासाठी गरज.
- संस्थेचा महाविद्यालयाचा, कर्मचाऱ्याचा, विद्यार्थ्यांच्या विकासाची गरज.
- विद्यापीठे आणि महाविद्यालयाचे नॅक मूल्यांकन करून घेणे बंधनकारक.
- थोडक्यात परभणी जिल्हाची ओळख नॅक मूल्यांकनातून करून देण्याचा अल्पशा प्रयत्न स्विकार□ीय ठरवा.

□ळशब्द : या□या; □ार्यप्र□ाली, सार□ी □. २.१, सार□ी □. ३.१, सार□ी □. ४.१, सार□ी □. ५.१.

प्रस्तावना-

- महाराष्ट्र शासन नुसार नॅक मूल्यांकन करून घेणे बंधनकारक.
- बदलाशी एकरूप होण्यासाठी नॅक मूल्यांकन करून घेणे वेळेची गरज
- शिक्षणातील नैतिकता, अध्यात्मिकता, बौधीकता व दर्जा टिकविण्यासाठी,
- संस्था, विद्यापीठ, महाविद्यालय कर्मचारी पर्यायानेच विद्यार्थ्यांच्या भविष्याची गरज.
- जागतिक स्पर्धेत टिकण्यासाठी महाविद्यालयाच्या अस्तित्वाची गरज.
- मूल्यामापनाच्या पारंपारिक पद्धतीने व अध्यापनाची जूनी साधने बदलने गरजेचे.
- पालक, विद्यार्थी, कर्मचारी, अध्यक्ष, शिक्षण मंडळ या सर्वांना नॅकचे महत्त्व असावे.

- ाजगीकरण, जागतीकीकरण, उदारीकरण इत्यादीचा शिक्षणावर होणारा परिणाम टाळणे.
- पर्यायानेच अभ्यास क्रमासमोर नवनवीन आव्हाने सातत्याने पुढे येत आहेत.
- आजच्या ज्ञानाच्या देवाण-घेवाणीच्या नव्या पद्धती अंगीकारणे गरजेचे.
- आंतरराष्ट्रीय पातळीवर विद्यार्थ्यांना सक्षम बनविण्यासाठी जास्तीत जास्त राष्ट्रीय संपत्ती निर्माण करण्यासाठी इत्यादी बाबींवर प्रभूतत्त्व प्राप्त करण्यासाठी प्रत्येक संस्थेचे नॅक मूल्यांकन आणि पूर्नःमूल्यांकन (Re-Accreditation) रणे आजच्या शैक्षणिक, नैतिक वेळेची व प्रवाहाची गरज आहे.

१. व्याया; १.१. ओळख.

१. ‘‘उच्च शिक्षण संस्थेचे शासन मान्य अशा संस्थेच्या / संघटनेच्या नॅक समितीकडून मूल्यामापन झाल्यानंतर त्यानुसार त्या संस्थेचा दर्जा प्रमाणपत्र देवून प्रमाणित करणे. या दर्जा प्रमाणीकरणालाच अधिकृती (Accreditation) असे म्हणतात’’

१.१ नॅक मूल्यांकन एक ओळखः

यू.एस.ए.-१९९०, यू..-१६०, जपान-५३७, चीन-३७३, सिंापूर-४, भारत-३८८, जवळपास २६० विद्यापीठे, राज्य सरकारची विद्यापीठे-१४६, अभिम- कृषी विद्यापीठे-३०, वैद्यीय विद्यापीठे-१७, महिला विद्यापीठे-५, अमिमत विद्यापीठे-४०, मुक्त विद्यापीठे-८, आणि ११.८३१- महाविद्यालयाची शैक्षणिक गुणवत्ता तपासणीचे कार्य नॅकला करावयाचे आहे. परंतु सध्याची प्रचलित संया २००९ पर्यंतची नॅकची अधिकृत वेबसाईटवर विद्यापीठे-१७, तर महाविद्यालय ९४५ मूल्यांकन आलेला अंक प्राप्त आहे. या संख्यामध्ये वरच्यावर भर पडतच आहे.[१]

सारणी २.१.

कार्यपद्धती :

नॅकची कार्यपद्धती निहाय सारणी

↓

मूल्यामापन करून घेण्याचा निर्णय घेणे

↓

नॅकला इरादापत्र पाठविणे

↓

नॅककडून S.S.R. व संबंधित फ्लॉपी मिळविणे.

↓

नॅक तर्फे तज्ञ समितीची नेमणूक.

↓

तज्ञ समिती सदस्यांना S.S.R. च्या प्रतीचे वाटप.

↓

समिती सदस्याद्वारे S.S.R. चा अभ्यास व आपापसात चर्चा.

↓

समितीची संस्थेला प्रत्यक्ष भेट.

↓

भेटीवर आधारित तज्ञ समितीचा अहवाल नॅकला देणे.

↓

नॅक च्या बैठकीत संस्थेला देण्यात येणारा दर्जा ठरविणे.

↓

नॅक तर्फे दिलेला दर्जा संस्थेला कळविणे.[२]

वरील प्रमाणे नॅक मार्फत आपल्या संस्थेचे मूल्यामापन करून घेण्यासाठी नॅकची कार्यपद्धती जाणून घेणे महत्त्वाचे आहे.

२. (Accreditation) च्या दृष्टीकोनातून परभणी जिल्ह्याची सद्यस्थिती.

परभणी जिल्हा महाविद्यालयीन ग्रंथालयावर नॅकचा प्रभाव हा संशोधन प्रकल्प यचममु, विद्यापीठ, नाशिक २००९ मध्ये सादर केला. एकूण दहा महाविद्यालयीन ग्रंथालयाचा अभ्यास सारणी स्वरूपात पुढीलप्रमाणे.

सार□ी □.३.१.
-ॅ□ मूल्यां□-न महाविद्यालयीन ग्रंथालयाची दर्जानिहाय सारणी.

अ. □.	महाविद्यालयाचे नांव	स्थाप-ा वर्ष /स्वरूप	विद्यार्थी सं□या	□ंथ सं□या	दर्जा / वर्ष	□ु□
१.	श्री.शिवाजी महाविद्यालय, परभ□ी.	१९६१ अनुदानित	२६९१	८९८१५	बी. + २००३-०४	७५.८०%
२.	शासकीय अध्यापक महाविद्यालय, परभ□ी.	१९६८ अनुदानित	१५३	२३०६४	सी. ++ २००४	६५.७०%
३.	-मु-ा महाविद्यालय, सेलू.	१९६८ अनुदानित	४९७	१२६३१	बी. २००४	७०.७५%
४.	संत जनाबाई महाविद्यालय, □ंगाखेड.	१९७२ अनुदानित	१४००.	३०६००	बी. + २००२	७५.८०%
५.	□.के. एम महाविद्यालय, मानवत.	१९७२ अनुदानित	१५००.	३२०००	बी. ++ २००४	७५.८०%
६.	नुतन महिला महाविद्यालय, परभणी.	१९६३ अनुदानित	४९७	१२६३१	बी. + २००३-०४	८०.८५%
७.	डी.एस.एम.महाविद्यालय, जिंतूर	१९८३ अनुदानित	१२००	२२५७१	बी. ++ २००३	७०.७५%
८.	श्री.□ुरू बुध्दी स्वामी महाविद्यालय, पु□ा.	१९८३ अनुदानित	७०२	८५००	सी. ++ २००३	६५.७०%
९.	डी.एस.एम.महाविद्यालय, परभणी.	१९८४ अनुदानित	३४८१	४२४७५	बी. ++ २००३	८०.८५%

वरील सारणीचे अवलोकन केले असता असे सांगता येईल की, सर्वात जास्त विद्यार्थी संख्या डी.एस.एम. महाविद्यालय, परभणी (३४८१) एवढी आहे. तर सर्वात कमी संख्या ही शासकीय अध्यापक महाविद्यालय, परभणी (१५३) एवढी आहे. सर्वात जास्त ग्रंथाची संख्या श्री. शिवाजी महाविद्यालय, परभणी (८९८१५) एवढी आहे. तर सर्वात कमी संख्या श्री. गुरू बुध्दी स्वामी महाविद्यालय, पुर्णा (८५००) एवढी आहे. सर्वात जास्त नॅक मूल्यांकन गुण मिळवणारे महाविद्यालय म्हणजे नुतन महिला महाविद्यालय, परभणी आणि डी.एस.एम. महाविद्यालय, परभणी अनुक्रमे ८० ते ८५ टक्के एवढे गुण नॅक मूल्यांकनात मिळालेले आहे. सर्वात कमी गुण श्री. गुरू बुध्दी स्वामी महाविद्यालय, पुर्णा ६५ ते ७० टक्के एवढे गुण मिळवलेले आहे.

४.परभणी जिल्हा पूर्ण: अधिस्विकृती (Re-Accreditation) च्या बाबतीत असे सांगता येईल की,

सार□ी □मां□ ४.१.
पूर्ण: अधिस्विकृती वर्ष निहाय सारणी

अ.	महाविद्यालयाचे नांव	□ॉलेज	स्थाप-ा वर्ष	-ॅ□ मूल्यां□-न	पूर्ण:मूल्यांकन वेळेची

□.		सांकेतांक		वर्ष	मर्यादा
१.	संत जनाबाई शिक्षण संस्थेचे महाविद्यालय, गंगाखेड	२०७	१९७२	२००२	नॅक मूल्यांकनहोऊन १२ वर्ष पु□
२.	श्री.□रू बुध्दी स्वामी महाविद्यालय, पू□	२११	१९८३	२००३	नॅ□ मूल्यां□-नास ११ वर्ष पु□
३.	डी.एस.एम.महाविद्यालय, परभणी.	२०२	१९८४	२००३	नॅ□ मूल्यां□-नास ११ वर्ष पु□
४.	नुतन महाविद्यालय, सेलू.	२०३	१९६८	२००३	नॅ□ मूल्यां□-नास ११ वर्ष पु□
५.	डी.एस.एम.महाविद्यालय जिंतूर	२०४	१९८३	२००३	नॅ□ मूल्यां□-नास ११ वर्ष पु□
६.	श्री.शिवाजी महाविद्यालय, परभणी.	२०१	१९६१	२००३-०४	नॅ□ मूल्यां□-नास ११ वर्ष पू□
७.	शासकीय अध्यापक महाविद्यालय, परभ□.	८७०२ ए.	१९६८	२००३-०४	नॅ□ मूल्यां□-नास ११ वर्ष पू□
८.	नुतन महिला महाविद्यालय, परभणी.	२०४	१९६८	२००४	नॅ□ मूल्यां□-नास १० वर्ष पू□
९.	□.के.एम.महाविद्यालय, मानवत	२०६	१९७२	२००४	नॅ□ मूल्यां□-नास १० वर्ष पू□

वरील सारणीचे अवलोकन केले असता असे निदर्शनास येते की, १ ते ०९ महाविद्यालयीन ग्रंथालयाचे नियमानुसार (Re-Accreditation) होणे काळाची गरज आहे. वरील महाविद्यालयांना नॅक मूल्यांकन होऊन काहींना १० वर्ष तर काहींना ११ वर्ष तर □ाहीं-ना १२ वर्ष पू□ झाली आहेत. म्हणजेच वरील प्रत्येक महाविद्यालयीन ग्रंथालयाचे पूर्ण:अधिस्विकृती होणे गरजेचे आहे. □ार□ प्रथम नॅ□ मूल्यां□-न झाल्यानंतर उच्च शिक्षण संस्थेला श्रेणी (बी +, बी ++, ए + इत्यादी) आणि प्रमाणपत्र (Certificate) दिले जाते. त्या तारखेपासुन जास्तीत जास्त सात वर्षापर्यंत ती श्रेणी ग्राह्य मानली जाते. पहिली पाच वर्ष पूर्ण झाल्यानंतर पुढची दोन वर्ष, त्यापुढील पु-नःमूल्यांकनाच्या तयारीसाठी आणि पूर्ण:मूल्यांकनाची प्रक्रिया करण्यासाठी राखून ठेवण्यात आलेली असतात. पहिली पाच वर्ष झाल्यानंतर संस्थेला नॅक कडे पुनः मूल्यांकन करून घेणार असल्याबद्दलचे इरादापत्र पाठवावे लागते. सहाव्या वर्षाच्या अखेर पर्यंत आपला पूर्व मूल्यांकन अहवाल नॅक कडे सादर करणे आवश्यक असते. सातवे वर्ष पूर्ण होण्यापूर्वी नॅकला ह्या संस्थेचे पुनः मूल्यांकन करून अधिस्विकृती प्रदान करणे बंधनकारक आहे. नसता त्याची श्रेणी काळानंतर आपोआप रद्द होते.

वरील सारणी नुसार (श्री विधी महाविद्यालय, परभणी) अपवाद सोडला तर प्रत्येक महाविद्यालयाचे पुनःमूल्यांकन करून घेणे गरजेचे आहे. काळाची व वेळेची गरज आहे. कारण बदलाचा काळ, शिक्षणाचा दर्जा, जागतिकीकरण, सेवा सुविधा, कर्मचाऱ्यांचा व विद्यार्थ्यांचा दर्जा आर्थिक बाबी, आय.टी. चे युग, TQM इत्यादी दृष्टीकोनातून विचार केला तर संबंधीत संस्थेचे (Re-Accreditation) होणे आवश्यकच नसून गरज किंवा नियम आहे. तसेच तो एक नव्या संशोधनाचा नवा विषय ठरू शकतो.

५. संबंधित ग्रंथालय मार्फत कोणत्या सेवा दिल्या जातात, तसेच नॅक नंतर काय प्रभाव जाणवतो.

सार□ी □मां□ ५.१.
सेवा सुविधा आणि दर्जा निहाय सारणी.

अ.क्र.	□ॉलेज सांकेतांक	संदर्भ सेवा	□ंथ देवा□ घेवाण सेवा	सार सेवा	झॅरोक्स सेवा	सं□□□य सेवा	इंटरनेट सेवा	नॅकचा दर्जा	नॅक नंतरचा प्रभाव
१.	२०७ सं.म.हा.	होय	होय	-नाही	-नाही	होय	-नाही	बी +	सेवेचा वापर

	ंगाखेड.								पूर्वी पे ा वाढला
२.	२११.श्री. ुबु. म.पु र्ी	होय	होय	नाही	होय	नाही	नाही	सी++	ाही प्रमाणात
३.	२०२.डी.एस.एम.म. परभ ाी.	होय	होय	नाही	होय	होय	नाही	बी.++	नक्कीच प्रभाव जाणवतो.
४.	२०३. नू.महा. सेलू	होय	होय	होय	नाही	नाही	नाही	बी.++	नक्कीच प्रभाव जाणवतो.
५.	२०४.डी.एस.एम.म. जिंतूर.	होय	होय	होय	होय	नाही	नाही	बी.	नक्कीच प्रभाव जाणवतो.
६.	२१७ श्री.शि.वि.महा. परभ ाी.	होय	होय	नाही	होय	होय	नाही	बी.	फारसा प्रभाव जाणवत नाही.
७.	२०१. शा.शि.म. परभ ाी.	होय	होय	होय	होय	नाही	नाही	बी.+	नॅक नंतर अंशतः प्रमाणात पुरक जाणवतो.
८.	८७०२.शा.अ.म. परभ ाी.	होय	होय	नाही	होय	होय	नाही	सी.++	ाही प्रमाणात चांगला जाणवतो.
९.	२०५ नू.मही.म. परभ ाी.	होय	होय	नाही	नाही	होय	नाही	बी.++	विद्यार्थी संख्येत वाढ झाली आहे.
१०.	२०६.के.के.एम. म.मानवत.	होय	होय	नाही	होय	होय	नाही	बी.++	ाही प्रमाणात जाणवतो.
	एकूण	**१०%**	**१०%**	**३%**	**७%**	**६%**	**०%**	**१०%**	**१०%**

होय : ३६
नाही : २३
निरं : १०

परभणी जिल्ह्यातील महाविद्यालयात ग्रंथपालांना ज्याही प्रश्नावली दिल्या गेल्या. त्यावरून वरील प्रतिसाद मिळाला. वरील प्रत्येक महाविद्यालयात काही कमी जास्त प्रमाणात नॅक मूल्यांकनानंतर सेवा सुविधामध्ये प्रभाव किंवा फरक जाणवतो असे वरील सारणीचे विश्लेषण व अवलोकन केले असता स्पष्ट होते. तसेच दर्जानिहाय सारणीमुळे वरील १० पैकी एकाही ग्रंथालयाना नॅक मूल्यांकनात ‘A’ दर्जा प्राप्त झालेला नाही. तसेच वरील प्रत्येक सेवा-सुविधामध्ये वाढ होण्यासाठी वरील प्रत्येक संस्थेचे (Re-Accreditation) होणे गरजेचे आहे. कारण त्यामुळे-

- महाविद्यालयात दरवर्षी अध्यापन प्रवेश माहिती पुस्तिका प्रकाशित करते का?
- प्राथमिक सुविधा टॉयलेट, पिण्याचे पाणी, दुरध्वनी इ. सुविधा आहेत का?
- ग्रंथालयीन प्रशिक्षण व संशोधनासाठी महाविद्यालयीन काही योजना आहेत का?
- सुचना पेटी ठेवली आहे का?
- दैनिक वर्तमान पत्रावरच्या महत्त्वाच्या बातम्या नोटीस बोर्डावर लावल्या जातात का?
- उत्कृष्ट वाचक पुरस्कार दिला जातो का?
- पुस्तके परिक्षणावर भाषणे ठेवली जातात का?[५]

इत्यादी प्रश्नावर प्रकाश पडण्यासाठी प्रथम मूल्यांकन होणे आणि नियमानुसार या संस्थेचे (Re-Accreditation) हो□ गरजेचे आहे. परंतु ही प्रक्रिया चालु आहे का? नसेल तर का नाही? असेल तर प्रगती काय आहे? इत्यादी प्रश्न जाणून घेणे हा या पेपरचा महत्वपुर्ण उद्देश आहे.

निष□र्षः-

- 'A' दर्जा का मिळाला नाही? हा (Re-Accreditation) चा विषय असावा.
- ७०% महाविद्यालयात संगणकीय सेवा, सार सेवा, इंटरनेट सेवा दिल्या जात नाहीत.
- ६०% महाविद्यालयात उत्कृष्ट वाचक पुरस्कार दिला जात नाही.
- ९०% महाविद्यालयात पुस्तके परिक्षणावर भाषण ठेवली जात नाही.
- १००% महाविद्यालयात ग्रंथावर खर्च केला. परंतु ग्रंथेत्तर साहित्यावर खर्च केला नाही.
- ७०% महाविद्यालयात नॅक कमिटी येण्याची चाहुल लागताच संस्था ही '-नवरी' प्रमाणे तयार केली जाते आणि कमिटी जाताच 'जैसे थे वैसे है' या पुर्व स्थितीमध्ये बदल घडवून आणण्यासाठी (Re-Accreditation) होणे काळाजी गरज आहे.

संदर्भः

१.www.naac.india.org.nisitedon.
२.दायमा, ब्रीजमोहन २००३, नॅकला समोरे जाताना विद्या भारतीय प्रकाशन, लातूर.
३.मगर जे.एस. २००२, परभणी जिल्हा महाविद्यालयीन ग्रंथालयावर नॅकचा प्रभाव (अप्रकाशित प्रकल्प), यचमुमु, विद्यापीठ नाशिक, पृ.□. १११.
४.देशपांडे, एच.व्ही. २००२, नॅक शैक्षणिक गुणवत्तेचे मूल्यमापन १ ली आ. सुखदा सौरभ प्रकाशन पृ. क्र. १३, १४.
५.देशपांडे एच.व्ही. २००५; नॅक पुनः मूल्यांकन आणि महाविद्यालयाचे प्रशासन, पाटन जि. सातारा, सुखदा सौरभ प्र□ाशन, पृ.□. ११०.

ज्योती शा.मगर
□थपाल, महिला कला महाविद्यालय, बीड